

Orłowski, Bolesław

Posiedzenia naukowe Zespołu Historii Rozwoju Konstrukcji Technicznych

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/3, 599-600

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

POSIEDZENIA NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII ROZWOJU
KONSTRUKCJI TECHNICZNYCH

W dniach 8 lutego, 10 lutego i 16 marca 1972 r. odbyły się w siedzibie Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN w Warszawie, pod przewodnictwem doc. A. Wiślickiego, trzy posiedzenia naukowe Zespołu Historii Rozwoju Konstrukcji Technicznych.

Na posiedzeniu pierwszym, w którym uczestniczyli obok pracowników i stałych współpracowników Zakładu przedstawiciele Politechniki Warszawskiej, Muzeum Techniki NOT, Polskiego Radia i Telewizji, Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej w Łodzi, Filharmonii w Łodzi oraz „Polskich nagrań”, mgr Jan Piotr Pruszyński wygłosił referat *Gramofon jako zabytek techniki i eksponat muzealny*.

Referent, w pełnej swady prelekcji zajął się znaczeniem gramofonu w historii zarówno techniki jak i kultury. Omówił pokrótce najważniejsze etapy doskonalenia jego konstrukcji oraz ulepszenia technik zapisu dźwięku na płytach. Przedstawił potrzeby i cele tworzenia kolekcji dawnych maszyn grających i płytetek, oraz niezadawalającą sytuację w tej dziedzinie. Zajął się wieloma aspektami ochrony zabytków tego rodzaju, a także sprawą kompetencji rozmaitych instytucji w tym względzie. Stwierdził niedostateczne zabezpieczenie krajowego stanu posiadania oraz fakt wywozu zagranicę cennych eksponatów. Na zakończenie referent zaprezentował zebrany kilka interesujących, dawnych nagrań z własnej kolekcji.

W ożywionej dyskusji, jak się następnie wywiązała, wzięli kolejno udział: prof. E. Olszewski, doc. R. Wajdowicz, mgr K. Wodzyński, doc. A. Wiślicki, mgr inż. J. Jasiuk. Rozwinięto w niej wiele wątków prelekcji. Stwierdzono też, że istnieją wprawdzie odpowiednie przepisy celne, ale egzekwowanie ich jest utrudnione. Podkreślono potrzebę różnych form pomocy państwa dla kolekcjonerów prywatnych i hobbystów. Zwrócono wreszcie uwagę na ogólne podobieństwo sytuacji w tej dziedzinie do sytuacji w innych dziedzinach techniki, co łatwo stwierdzić choćby zapoznając się z materiałami poprzedniego, styczniowego posiedzenia Zespołu, poświęconego problematyce zabytkowych samochodów w Polsce¹.

Na następnym posiedzeniu, w którym udział wzięli, obok pracowników i stałych współpracowników Zakładu, również m.in. przedstawiciele Komitetu Inżynierii PAN, Politechniki Warszawskiej, Wojskowego Instytutu Historycznego i gro- no inżynierów zainteresowanych problematyką historyczną, referat *Polskie tradycja w zakresie mechaniki teoretycznej i stosowanej* wygłosił prof. Zbigniew Mazurkiewicz (referat przygotowany został wspólnie z mgr inż. Danutą Mazurkiewicz).

Prelegent przedstawił zarys rozwoju mechaniki w Polsce od XVII w. Począwszy od wieku XIX rozpatrywał osobno dziedziny mechaniki teoretycznej i mechanicznej stosowanej. Podał w nim podstawowe wiadomości o działalności i osiągnięciach kilkudziesięciu najwybitniejszych polskich uczonych na tym polu (wyłącznie nieżyjących) od siedemnastowiecznych: Adama Kochańskiego, Wojciecha Tylkowskiego i Stanisława Solskiego, po niedawno zmarłych Kazimierza Zaran- kiewicza i Witolda Wierzbickiego.

W dyskusji głos zabierali kolejno: prof. E. Olszewski, mgr inż. Z. Stasiewicz, mgr inż. B. Orłowski, prof. J. Mutermilch, doc. A. Wiślicki, prof. Z. Wasutyński. Zebrani wysoko ocenili przedstawioną pracę, postulując jak najszybsze ogłoszenie jej drukiem. Dyskutantanci zgłosili również drobne uwagi i szczegółowe uzupełnienia do referatu.

Trzecie posiedzenie Zespołu zorganizowano dla uczczenia pamięci wybitnego technika polskiego XVII wieku — Stanisława Solskiego (1622—1701), z okazji

¹ Por. informację o tym posiedzeniu w nrze 2/1972 „Kwartalnika”, s. 390—391.

350 rocznicy jego urodzin. W zebraniu, obok pracowników i stałych współpracowników Zakładu, uczestniczyli przedstawiciele Uniwersytetu Warszawskiego, Politechniki Warszawskiej, Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN, Instytutu Organizacji i Mechanizacji Budownictwa, Instytutu Urbanistyki i Architektury, Wojewskiego Instytutu Historycznego i Muzeum Techniki NOT.

Referat «*Geometra Polski*» Stanisława Solskiego wygłosił mgr inż. Kazimierz Sawicki. W sposób przystępny i obrazowy (posiłkując się znakomicie dobranymi cytatami) prelegent omówił pokrótce życie i działalność Solskiego oraz jego dorobek piśmienniczy, szerzej zajmując się jego podstawowym dziełem z zakresu miernictwa *Geometra polski*. Scharakteryzował część propedeutyczną tej pracy oraz jej wartość jako praktycznego poradnika przeznaczonego dla mierniczych. Omówił opisane (a w niektórych przypadkach również udoskonalone) przez autora narzędzia i instrumenty pomiarowe: łańcuch, wózek mierniczy, hodometr (odometr), kwadrat geometryczny, stolik mierniczy z kompasem, niwelator. Zwrócił uwagę na użytą przez Solskiego (częściowo przez niego stworzoną) terminologię, a zwłaszcza na zamieszczony w pracy słownik matematyczno-techniczny. Wreszcie podsumował znaczenie owego podręcznika miernictwa oraz jego wpływ na późniejsze prace w tej dziedzinie.

Dyskusję zainicjował mgr inż. Jerzy Jasiuk obszernym wystąpieniem na temat drugiego podstawowego dzieła Solskiego *Architekt polski*. Podkreślił wielkie znaczenie tej pracy jako pierwszego i aż do XIX w. jedynego podręcznika polskiego, poświęconego mechanice i budowie mechanizmów. Zwrócił uwagę na jego przystępność oraz przydatność w rozwiązywaniu konkretnych problemów praktycznych. Znamienny jest fakt napisania tego dzieła po polsku w okresie „powrotu do łaciny”. Sam Solski zresztą tłumaczy to chęcią dotarcia do szerokich kręgów techników-praktyków. Układ pracy jest zbliżony do nowoczesnego. Autor rozpoczyna wykład od podstawowych zasad równowagi, potem tłumaczy działanie maszyn prostych, a następnie przechodzi do opisów bardziej skomplikowanych urządzeń oraz ich zastosowań. Mgr Jasiuk zwrócił też uwagę na trudny do wytłumaczenia fakt, że pomimo dwóch wydań, zachowało się tylko niewiele egzemplarzy *Architekta* (o wiele mniej niż *Geometry*) oraz, że znalazł on nieznaczny oddźwięk w późniejszej literaturze przedmiotu. Można by nawet przypuszczać, że z jakichś nieznanych przyczyn wstrzymano jego rozpowszechnianie.

W dalszym ciągu dyskusji, w której kolejno zabierali głos: prof. E. Olszewski, prof. Z. Mazurkiewicz, mgr inż. B. Orłowski, dr R. Sinielnikoff, dr T. Zarębska, doc. A. Wiślicki, dr T. Nowak, dr J. Górewicz i mgr inż. E. Berezowski, poruszono wiele problemów związanych z działalnością i twórczością Solskiego. Omawiano m.in. jego znaczenie w dziejach techniki i nauk technicznych, sprawę recepcji jego dzieł w następnych stuleciach, kwestię zapożyczeń dokonanych przez Solskiego od wcześniejszych autorów, jego manię zbudowania *perpetuum mobile*, rozbieżności w źródłach dotyczących dokładnej daty jego urodzin i zagadnienia bardziej szczegółowe odnośnie roli Solskiego w udoskonalaniu niektórych instrumentów mierniczych. Szczególnie interesująca była wypowiedź dr Roxany Sinielnikoff na temat słownictwa technicznego używanego przez Solskiego w jego dziełach. Jego — dość płynną zresztą — terminologię można podzielić na: wyrazy rodzime, użyte w nowym znaczeniu, zapożyczenia z języka niemieckiego, tłumaczenia-kalki technicznych terminów niemieckich, jego własne neologizmy.

Bolesław Orłowski